

„Da, močnejše!“ je zatulil Moj Jezus.

Venc je zaprl oči in se zagnal: kri mu je udarila v glavo, žile na vratu so mu nabrekle, okrog bledih debelih ustnic so se mu zarisale poteze telesne bolečine in notranje duševne bridkosti — njegov glas pa je plaval višje in višje, votlo in pretresljivo.

Moj Jezus se je okrenil na kozlu, Peter se je zdramil in zaplaval z rokami po zraku, Izidor pa je zgrabil Venca za vrat in ga stresel. Vrisk se je nenadoma pretrgal, Venc se je zlecnil in izbuljil oči kakor bi se zdramil iz težkih sanj in po licih sta mu pricurljali dve debeli solzi.

„O, moj Jezus!“ je zastokal Moj Jezus in odložil bič. Kobila Mica je skrajšala korak in vozila po svoji mili volji. (Dalje.)

Pripombe k naši prevratni dobi

Albin Prepeluh

O mirovni konferenci, ki se je začela po sklenitvi vojnega premirja z Nemčijo in Avstro-Ogrsko v Parizu, je veliko ljudi imelo, in jih še dandanes ima, kaj čudno predstavo. Zlasti v prvi povojni dobi, ki je bila v vsej Evropi politično in socialno močno razgibana, se je pokazalo, da je politična in socialna izobrazba malo razširjena, ne samo med preprostimi ljudstvom, temveč tudi med inteligenco. Večina ljudi je vezana na delo svojih poklicev, bavijo se vsak s svojo stroko in jim pri tem primanjkuje časa in priložnosti za splošno politično izobrazbo, ki je pogoj za sleherno resno socialno udejstvovanje. Večina ljudi, vsaj pri nas, je v mirovno konferenco neomejeno zaupala. Najbrže so si jo mnogi zamišljali kot nekakšen kongres, kjer sede za mizami državni delegati, se previdno ogledujejo in modro govoré ter se trudijo, da iz vsakega vprašanja izluščijo jedro resnice, ki je edino važno za presojo. Tako nekako so si včasih pred vojno pri nas predstavljali na primer sodnika.

Tako primitivno gledanje na oder svetovnega dogajanja je posledica pomanjkljive splošne politične in socialne izobrazbe, ki je posebno nam Slovencem zelo škodovala. Vso svojo nesrečo na zapadu, vso svojo nesposobnost in neaktivnost na severu smo lahkomišelnó sprejemali, češ, saj ne bo ostalo pri tem; mirovna konferenca v Parizu, tista, ki ima zavezane oči za krivice in deli narodom samo pravico, nam bo že prisodila, kar nam po vseh človeških in božjih postavah pripada. Tiste „človeške in božje postave“, ki dele ljudem „pravico“ na zemlji, so odtенок nesmiselne frazeologije, ki se je pri nas takó razpasla, da v danih primerih ne gledamo konkretno, razumno, temveč se najrajši opajamo nad prazno patetičnostjo in gromovništvo. Naša slovenska javnost se je zanašala, da nam bodo drugi dali, česar si takoj po vojni nismo znali ali hoteli vzeti in izbojevati. Bilo bi pa krivično, ako bi prav vso narodno nesrečo valili le na povojno dobo in njene ljudi. Slovenci

kot narod smo v teku dolge vojne dobe storili za svoje osvobojenje in svojo samostojnost veliko premalo, da bi nas svet sploh spoznal, se seznanil z našimi hotenji, našim narodnim programom in našim socialnim gledanjem. Posamezniki, ki so med vojno odšli v inozemstvo, niso mogli nadoknaditi narodove pasivnosti. Kdor pozna velike napore Čehov, Slovakov in Poljakov med vojno, da si pridobé vsepovsod prijateljev, med mogočniki sveta pa zveste zaščitnike, bo lahko razumel, zakaj se je posebno nam Slovencem po vojni takó zelo slabo godilo v vojaškem, političnem in diplomatskem pogledu. Krivda se je začela že davno pred vojno, tedaj ko naši predniki niso znali oblikovati slovenskega narodnega programa in se nanj zediniti. Čehi danes priznavajo, da je bil njihov narodni program, na katerega so pristale vse njihove politične stranke, med vojno, ob njihovi propagandi in organizaciji, politični in vojaški, tista skala, ki jih je vedno in zanesljivo rešila kritičnih situacij. Prav tako Poljaki. Ko je prišla „pomlad narodov“ po l. 1848, se je našim prednikom nekaj zasvetilo in postavili so na čelo svojega narodnega hotenja „Zedinjeno Slovenijo“. Toda ta luč ni svetila dolgo, upihnil jo je politični oportunizem, ki se je pokrnil z „vsezaverodomcesarskim“ plaščem. Po lastnih besedah smo bili tuji monarhični, fevdalni in nemški nadvladi zvestejši od trdnosti hrasta v viharju. Povsem smo se predali nemogoči kulturni konservativnosti in političnemu klerikalizmu, v čemer nas je uspavala tuja milost. K temu smo nagibali in še vedno nagibamo zaradi siromašnosti naše zemlje. V tem vzdušju so se morali vsi naši duhovni velikani od Prešerna dalje pa vse do naših dni uveljavljati v pomanjkanju in borbah proti vsemu tistemu, kar se je in se še vedno razglaša kot „svetinje naroda“. Vseeno je, v katerem strankarskem taboru, v klerikalnem ali liberalnem, smo doživeli svetovno vojno in zlom zadnjih ostankov fevdalizma ter ž njim zvezanih družabnih sil in opor nesvobodne preteklosti, ker smo dočakali ta dogodek pasivni, brez potrebne duhovne in politične ter vojaške predpriprave. V trenutku, ko je bilo treba reševati lastni dom ob vseobčem polomu, narod ni bil prav nič pripravljen na svoje nove naloge in je, razume se, odrekel.

Kakor vsaka mirovna konferenca, je bila tudi ta pariška stvarno diktat zmagovalcev. Mirovne pogodbe so napravili zmagovalci in so premagane pozivali le k podpisu pogojev, kakor so jih oblikovali oni sami. Tudi ob tej priložnosti je človeštvo ponovilo stari vzklík: Gorje premagancem!

Sestavo mirovnih pogojev si je pridržal takozvani „Svèt desetih“, ki je zasedal v znani palači na Quai d'Orsayu. To je bil pravzaprav svèt petih velesil, ki so na skupnih sestankih odločale o vseh spornih zadevah (Francija, Anglija, Italija, USA in Japonska). Ostali zmagovalci (na primer, Srbija, Rumunija, Belgija, Portugalska itd.) so bili s svojimi velikimi zavezniki največ v pismenih stikih. Zastopniki velesil so na skupnih sejah poslušali poročila zaupnikov, ekspertov in drugih strokovnjakov in potem odločali,

ako so bili soglasni. Delovne metode pri tem ni bilo nobene, kakor so posamezni delegati tudi sami zatrjevali. Posamezna, tudi zelo važna vprašanja, so se obravnavala, kakor je pač nanese slučaj. Ako ni bilo stvarne soglasnosti, se je odločitev odgodila. Kasneje se je zgodilo, da so se nekatera „odgodena“ vprašanja rešila kar sama od sebe ali pa celo drugače, kakor se je hotelo, na primer maloazijski problem. Tudi odločilni delegati niso bili vedno vsi zbrani. Meseca februarja 1919 je n. pr. prezident Wilson odšel za kratek čas v Ameriko, kjer je imel sitnosti s kongresom v Washingtonu, ter se je vrnil v Pariz nekako sredi marca. Ta čas je bil za delo konference pravzaprav izgubljen, ker se o važnih zadevah v njegovi odsotnosti ni sklepalo. Ko se je vrnil, pa so ga zopet morali šele poučevati o raznih novih vprašanjih in dogodkih; od vseh strani so pritiskali nanj in hoteli vplivati na njegove odločitve. V teh okoliščinah je živel v večni časovni zadregi. Prav tako tudi ostali delegati velesil, ki so si pridržali prav vse odločitve, tekstacije in formulacije, kar se je ponovno odlagalo in spreminjalo. Angleški ministrski predsednik Lloyd George je moral često domov v London po raznih poslih. Sedaj je moral poročati in se posvetovati s svojo vlado, jutri je bilo treba preprečiti veliko delavsko, transportno ali rudarsko stavko, ki je grozila, da povzroči veliko škodo. Tudi za časa njegove odsotnosti se v „Svetu desetih“ ni razpravljalo o vprašanjih, ki so zanimala britanski imperij. Tretjič zopet ni bil francoski zastopnik, stari Clemenceau, o predmetu, o katerem se je pričela razprava, še zadostno informiran ali pa še ni utegnil prebrati poročila svojih pomočnikov, pa se je zadeva odložila. In tako se je delo konference, prav za prav delo prizadetih petih velesil, zavlačevalo do neverjetnosti. Ko so bili na priliko meseca marca 1919 vojaški preliminarni pogoji za Nemčijo že dokončno predebatirani, spremenjeni in sprejeti, so šli slednjič v tisk in v razpravo. Pozvani ministri, generali, admirali in drugi dostojanstveniki so bili že zbrani, ko je prišlo sporočilo, da prezident Wilson še ni utegnil prebrati celotnega poročila in naj se razprava za nekaj dni odloži. Da se ne bo po nepotrebnem tratil čas, naj se razpravlja problem Poljske. Toda tudi ta predmet se je moral kmalu zopet odložiti, ker vsi delegati še niso utegnili tega vprašanja dokončno proučiti. V začetku konference je bil predsednik Wilson tista os, okoli katere se je vse sukalo. Ko je marca 1919 drugič prišel v Pariz, so njegovi nasprotniki trdili, da je ušel kongresu, v katerem je imel večino proti sebi. Večina kongresa, to so bili republikanci, je bila namreč mnenja, naj Amerika pusti izčrpano, propadajočo in nepopoljšljivo Evropo v miru, da propade sama. Idealistične smernice, s katerimi je Wilson razložil vojni cilj zaveznikov, niso pri odločilnih angleških, francoskih in italijanskih državnikih našle pravega razumevanja. Tudi Wilsonova ideja o razorožitvi na kopnem in o društvu narodov je med evropskimi diplomati in politiki spočetka precej tuje, celo fantastično zvenela. Ameriški kongres, ki je videl evropski vzhod v požaru revolucije, na zapadu pa jasno stremljenje

Pariza, da preko Wilsonovih mirovnihi smernic diktira Nemčiji in njenim zaveznikom mir po starih diktatoričnih pravilih, je mislil predvsem na tistih deset milijard dolarjev, ki jih je posodila Amerika Evropi. V svojem egoizmu je kongres pozabljal, da je severna Amerika v teku vojne Evropo v gospodarskem pogledu daleč prehitela, da se je visoko dvignila njena trgovska mornarica in da je kot liferant orožja in živil zaslužila v kratkem času ogromne vsote.

Wilsonova ideja o bodočem društvu narodov, ki naj nadomesti vojne in ustvari neko kolektivno varnost držav (ne narodov!), je izzvala različni odmev. Mali narodi srednje Evrope so kazali na primer stare Avstrije, v kateri je bilo znatno manj narodov kot jih bo v bodočem Wilsonovem društvu in kjer so kljub državnopravnim koncesijam in garancijam duševno in moralno propadali v korist privilegiranih Nemcev in Madžarov. V Franciji so si Wilsonovo idejo takoj praktično zamislili. Stari „tiger“ Clemenceau naj le pritisne Nemce do kraja, naj jim le diktira mir. Toda tudi društvo narodov je potrebno kot nekakšna supergarancija mirovne pogodbe. Socialistična Francija je prav tako nezaupljivo presojala ta Wilsonov projekt, kakor ga je hotela uresničiti zapadna Evropa. Socialistično centralno glasilo „Humanité“ je tedaj pisalo: Namesto medsebojnega zavarovanja proti vojni, v katerega verujejo oni, ki so v katastrofi trpeli, se kaže društvo narodov kot garancijska družba kapitalističnih vlad proti silam revolucije.“ Prvi osnutki za takšno mednarodno organizacijo držav so izzvali na vseh straneh polemike, pomisleke in proteste, ne samo v Evropi, temveč tudi v Ameriki. Tudi v praktični Ameriki je našla Wilsonova misel pripadnike in zagovornike, ki so verovali, da je ta stvar dokaj preprosta in lahka in se niso mogli vmisliti v številne male težave, ki jih je del Evropecev takoj spoznal in prav precenil. Toda tudi Wilsonovi nasprotniki v Ameriki so živahno dokazovali neizvedljivost prezidentove ideje, predvsem pa njeno škodljivost za Ameriko samo. Zlasti so poudarjali, da bo velika Amerika v zboru številnih večjih in malih evropskih držav v stalni manjšini, da bodo ameriški sinovi morda kdaj prisiljeni umirati kje v centralni Afriki za interese britanske svetovne države, da bo zapletena v vse trgovine svetâ. To je bila prav za prav že volilna borba za bodočega ameriškega predsednika med demokrati in republikanci, ki so imeli od zadnjih novembrskih volitev že večino v senatu in v zbornici.

(Dalje.)

Vodušku

Josip Vidmar

Kdo si, ki očitaš zvitost mi in kruh
in duhu, da sred nas meso postal je,
sem vprašal tvoj odmev, ki mi priznal je:
„Joj, iz mesa sem, ki dobiva duh.“